

Cild 4 Jimar 12 Sal 6 - 2019
Volume 4 Issue 12 Year 6 - 2019

Pak Ajans Yayıncılık Ltd. Şti.

Büyük Reşitpaşa Cad. Yümni İş Merkezi No: 22/29

Vezneciler – Fatih / İSTANBUL

Tel & Faks: 0212 519 00 09

www.nubiharakademi.com | <http://dergipark.gov.tr/nubihar>

E-mail: nubiharakademi@gmail.com

Li Ser Navê Pak Ajansê Xwediyê Kovarê û Berpîrsê Karên Nivîsê
On Behalf of Pak Agency the Owner of Journal and Responsible Editor

Pak Ajans Yayıncılık Ltd. Şti. adına Sahibi ve Yazışları Müdürü
Süleyman Çevik

EDİTÖRÊN JIMARÊ / ISSUE EDITORS

Aydın, Tahirhan / Assoc. Prof., *Mardin Artuklu University, Turkey*

Filiz, Mehmet Şirin / Res. Assist., *Mardin Artuklu University, Turkey*

DESTEYA EDİTÖRİYÊ / EDITORIAL BOARD

Acar, Hayrullah / Assoc. Prof., *Mardin Artuklu University, Turkey*

Adak, Abdurrahman / Assoc. Prof., *Mardin Artuklu University, Turkey*

Aydın, Tahirhan / Assoc. Prof., *Mardin Artuklu University, Turkey*

Beltekin, Nurettin / Asst. Prof., *Mardin Artuklu University, Turkey*

Bor, İbrahim / Assoc. Prof., *Indiana University, USA*

Ergün, Zülküf / Dr., *Mardin Artuklu University, Turkey*

Tek, Ayhan / Assoc. Prof., *Mus Alparslan University, Turkey*

Türel, Vehbi / Assoc. Prof., *Bingöl University, Turkey*

ÇAP / PRINTED BY

Alioğlu Bas. Yay. ve Kağ. San. Tic. Ltd. Şti.

Orta Mah. Fatin Rüştü Sk. No: 1-3/A

Bayrampaşa/İstanbul

Tel: 0212 612 95 59

MİZANPAJ & PAGE DESIGN

Şemal Medya (semalmedya@gmail.com)

Kovara Nûbihar Akademîyê ji aliyê van îndeksan ve tê naskirin:

The Journal of Nûbihar Akademî is accepted by these indexes:

Nûbihar Akademî kovareke bihekem, akademîk û navneteweyî ye. Di demsalên bihar û payîzê de salê du caran tê weşandin. / Nûbihar Akademî is an international peer-reviewed academic journal. It is published biannually in spring and autumn.

Yayın Türü: Yerel Süreli Yayın.

ISSN: 2147-883X

NAVEROK / CONTENTS

JI EDÎTOR/EDITORIAL.....	07-09
Guherîna Degan di Kurdî (Kurmancî, Soranî, Zazakî), Îngilîzî û Farsî de Phonetic Changes in Kurdish (Kurmanji, Sorani, Zazaki), English and Persian OSMAN ASLANOĞLU	11-38
Kirmanckî de Vengê Siruştî Onomatopoeia in Kirmancki AHMET KIRKAN.....	39-53
Vegêrana Kesê Duyem di Edebiyata Kurdî de Second Person Narrative in Kurdish Literature ÛMRAN ALTINKILIÇ	55-70
WERGEREK / A TRANSLATION Neteweperwerîya Kurdan THOMAS BOIS - JI ÎNGİLİZÎ: ADNAN DEMİR.....	73-85
DOKUMENTEK / A DOCUMENT Qewa'îdêd Serfa Kurdî (I, II) a Mela Mehmûdê Bazîdî Qewa'îdêd Serfa Kurdî (I, II) of Mela Mahmudi Bazidi TAHÎRHAN AYDIN	89-98

Kirmanckî de Vengê Siruştî

Onomatopoeia in Kirmancki

Ahmet KIRKAN*

KILMNUS

Heme ziwananê dinyayî de vengê siruştî cayêko muhîm de yê. Nê vengî rewşa tebi de yenê meydan. Vengê siruştî bingeyê ziwani teşkil kenê. Ma na xebata xo de vengê siruştîyan ê kirmanckî analîz kerdî. Na xebate de amancê ma vengênê siruştîyan ê kirmanckî tesbîtkerdiş û seba xebatanê muqayeseyinan bingeyêk viraştiş o. Çarçewaya na xebatî ya teorîke vengênê siruştîyan û mîyanê cumle de karardişê nînan ra pê yena. Mîyanê xebate de derheqê nê vengênê de sewbîna analîzî nêameyê kerdene. Zaf taybetîyê nê vengênê estê labelê ma tîya de nê taybetîyan ser o nêvindertî. Na xebate de nêzdîyê 300 hebî vengê siruştî bi nimûneyan reyde ameyê dayene. Nê vengê siruştî kirmanckî de hîna zaf ê.

Kilîçekuyî: Vengê Siruştî, Kirmanckî, Ziwannasî, Înterjeksiyon.

ABSTRACT

Onomatopoeia words have an important place in all languages of the world. These sounds occur naturally. Onomatopoeia words form the basis of language. In this study, we examined onomatopoeia words in Kirmancki. The aim of this study is to identify the onomatopoeia words in Kirmancki and to form the basis for further studies. The theoretical framework of this study consists of onomatopoeia words and their use in sentences. There are many features of onomatopoeia sounds, but we did not mention these features here. In this study, approximately 300 onomatopoeia word samples are given together. These sounds may be different in other places where Zazas live. In the Kirmancki onomatopoeia words are much more.

Keywords: Onomatopoeia, Kirmancki, Linguistics, Interjections.

---

* **Dr. Unîversîteya Mêrdîn Artuklu, Beşê Zivan û Edebîyata Kurdî,**
e-mail: ahmetkirkan@gmail.com, orcid.org/0000-3885-5218

1. DESTPÊK

Heme ziwananê dinyayî de vengê siruştî muhîm ê. Vengê siruştî bi teqlîdê vengane xozayî ya yenê meydan. Nê tewir vengî zafine raste rast vengane xozayî ra gêriyayê. Nê vengî mîyanê xozayî de hem vengane ganîyan hem zî bêganane reyde têkildar ê (Hengirmen, 2009: 314). Nê vengî sey înterjeksîyonan zî qebul benê. Labelê sînore vengane siruştîyan yê înterjeksîyonan ra hîra yo. Çünke taye vengê siruştî estê ke sey vengê nîdayî yanî înterjeksîyonan nêyenê şuxulnayene.

Nê vengî zaf hetan ra yenê dabeş kerdene. Kes eşkeno nê vengane goreyê çimeyan dabeş bikero. O wext vengê siruştî sey vengê ganîyan û vengê bêganane benê di parî. Vengê ganîyan mîyanê xo de sey vengê heywanan û vengê însanan di qism ê. Herçiqa seba her vengê heywanî nameyêko taybet nêameyo dayene zî, eslê xo de her heywan vengêko taybet vejeno. Goreyê ney kes eşkeno çimeyanê vengane siruştîyan wina dabeş bikero: vengê siruştîyê ke heywananê kedîyan ra vejîyênê, vengê siruştîyê ke cureyê milçikan ra vejîyênê, vengê siruştîyê ke lulikan ra vejîyênê, vengê siruştîyê ke însanan ra vejîyênê, vengê siruştîyê ke bêganîyan ra vejîyênê (Kudaybergenov, 409). Ziwane kurdî de vengê taye heywanan ameyo pênerkerdiş labelê zaf heywanî estê ke vengê înan nêameyo kategorîze kerdene û name kerdene. Vengê însanan zî kes eşkeno sey vengê camêrdan, vengê cinîyan û vengê gedeyan dabeş bikero. Vengê siruştî xususe demê gedeyîye de zaf ê. Kurdî û xususe kirmanckî de taye vengê siruştî (xususe înterjeksîyonî) estê ke tena seba camêrdan yan seba cinîyan yenê şuxulnayene. Mîyanê xebate de ma nê vengî îzah kerdî. Vengê ke taybetê cinîyan ê, seba camêrdan bêre şuxulnayîş, herçiqa qedexe nêbo zî, mîyanê cematî de weş nêvîneyêno. Mîsale camêrdêk sewbîna camêrdî xîtab bikero û vajo *lê* no sey xeletî yeno şirove kerdene. Çünke *lê* xîtabkerdişê cinî yo. Na rewşe eslê xo de zayendê tebî reyde têkildar a. Zayenda tebî heme ziwanan de esta.

Na xebate de amancê ma vengane siruştîyan ê kirmanckî tesbîtkerdiş, qeydkerdiş û seba xebatanê muqayeseyinan bingeyêk viraştîş o. Heta nika kirmanckî de vengê siruştî nêameyê kom kerdene. O semed ra derheqê nînan de xebate muqayesinî nêyenê kerdene yan zî nê çekuyî nêyenê nîrxnayene. Na xebate de nê çekuyî goreyê rêze alfabeî amade bîyê. Seke cêr ra zî ameyo îfadekerdiş, nê vengane ser o kes eşkeno zaf çîyan vajo. Nê vengî goreyê mana, şeklî, parçeyan ûsn taybetîyan şênê bêre dabeş kerdene. Labelê nê tewir xebatî anca bade komkerdişê nê çekuyan mimkun beno.

Ehemîyet û giranîya na xebate bi hawayêko sistematîk nê çekuyan rêzekerdiş ra yeno. Tîya de heme mintiqayanê kirmancan ra nê çekuyî nêameyê kom kerdene. Kes eşkeno ney sey sînordarîya xebate îfade bikero. Herçend ma dest ra ame, ma seba nîmûneyan cîya mintiqayan ra kitabî weçînayî. Labelê heme vengî siruştî kitabane de ca nêgînê. Heta taye vengê diletî estê ke xoser yenê şuxulnayene, mîyanê

cumle de nêyenê kar ardene. Nê tewir vengî ganî xebatanê warî de bêre tesbîtkerdiş û qeydkerdiş. Na çarçewa hîra ya û sînoranê na xebate derbas kena.

Vengê siruştî goreyê manaya çekuyan zî yenê dabeş kerdene. Nê vengyan taye ci xoser yanî yew çekuya ra yenê meydan labelê zafine vengê siruştî sey çekuyanê dîletan yenê kar ardene (Kudaybergenov, 410-411). Vengê siruştîyê ke tena çekuyêke ra teşekul kenê yan manayin benê (mîsale hey!) yan zî bêmana benê (mîsale dirîng); vengê siruştîyê ke di çekuyan pê yenê sey çekuyê diletî qebul benê. Nê çekuyî goreyê manayî: yan çekuya ewile bêmana bena, ya dîyine manayine bena (mîsale O-ho); yan çekuya ewile bêmana, ya dîyine manayine bena (mîsale cîz-wîz); yan her di çekuyî zî bêmana benê (mîsale bix-bix) yan zî her di çekuyî manayin benê (mîsale hey-wax).

Derheqê ziwane ewilî û meydan vejîyayîşê ziwanan ser o zaf teorî estê la nê teorî ziwannasîya modern de zaf rexbet nêvînenê. Teorîyê ke bi vengane siruştî ya eleqedarê, ziwane ewilîni bi vengane siruştîyan a îzah kenê. Ganî bêro îfadekerdiş ke nê teorîyî orte vejîyayîşê ziwanan bi şeklêko baş nêşkenê îfade bikerê. Teorîyê ke ziwane ewilî û orte vejîyayîşê ziwani hîna bi teferuat îzah kenê, ziwannasîya modern de meqbultir ê. Çunke ziwannasîya ke badê seserra 20. de aver şîya, ziwani sey pergali qebul kena û derheqê ziwani de acigêrayîşanê înterdîsîplînerî rê ehemîyet dana (Kırkan, 2019: 31-33). Cêr ra teorîyê ke ziwane ewilî bi vengane siruştîyan girêdanê kilmkî ameyê îzah kerdene.

Nê teorîyan ra yew teorîya *Bow-wowî* ya. Na teorî sey teorîya refleksîyon (yan-sîma) yena name kerdene. Bîngê na teorî de vengê ke xozayî ra derbasê ziwani bîyê estê (Yaylagül, 2015: 64). Goreyê ney heme ziwanan vengane siruştî ra neşet kerdo û însanan vengê xozayî teqlîd kerdê û ziwani no şeklê vejîyayê meydan. Seke yeno zanayene vengê siruştî mîyanê ziwani de zaf kême ê; heme taybetmendîyê ziwani nêşkenê îfade bikerê. O semed ra vengane siruştî ra neşetkerdişê ziwanan mimkun neaseno. Pergalêko qasê ziwani komplîke û aloz, tena bi vengane siruştî nêyeno îzah kerdene.

Derheqê orte vejîyayîşê ziwani de teorîya dîyine teorîya *Poolh-poolhî* ya. Goreyê na teorî înterjeksîyonê ke insanî înan cîya cîya rewşan de îfade kenê, dima sey çekuyan yenê qebul kerdene û mefhuman rê nîşan kenê (Yaylagül, 2015: 64-65). Taye ziwannasî na teorî bi vengane heywanan a eleqedar vînenê. Goreyê nînan ziwani vengane heywanan ra neşet kerdo (Zivingî, 2017: 161). Înterjeksîyonê ke insanî vejenê, sînorkerde ye û cîya ziwanan de seba heman rewşe cîya înterjeksîyonî yenê îstîmal kerdene. Nê înterjeksîyonanê bisînoran a mefhumê bêsinorî yê ziwani nêyenê îfade kerdene.

Teorîya bîne teorîya *Yo-he-ho* ya. Însani gama ke pîya kar kenê vengane rîtmîkan vejenê. Xususen dewan de nê tewir karî zaf zêde yê. Însani karanê çetinan pîya

kenê. Gama ke nê karan kenê seba rîtmî û pê xeyretardişî dêrî kenê. Goreyê na teorî, ziwanan nê dêran vengane besîtan û rîtmîkan ra teşekul kerdo (Îsmail, 2009: 10). Labelê heta nika nê dêran û vengane besîtan ziwaneke newe nêveto meydan. Mîsale gama ke kêneyî yan lajên ciwanî soqîyan de bi darkutan a çîyan kuwenê, seba rîtmî dêrî vanê yan vengê besîtî vejenê. Labelê nê vengane û dêran heta nika ziwaneke bîn nêveto meydan. Na teorî bingeyê ziwani îzahkerdiş de kêmi maneno.

Teorîya bîne teorîya *Ding-dongî* ya. Goreyê na teorî însanî derûdorê xo reyde têkilî ronane. Gama ke nê têkilîyan ronane reaksiyon dane. Nê reaksiyonî zafine bi vengane a tesîs benê. Nê vengî bingeyê ziwani awan kenê (Bayraktar, 2014: 61-62). Seke yeno zanayene reaksiyonê ke însanî dane zaf taye, bi ney a bingeyê ziwani îfadekerdiş nêbeno (Zivingî, 2017: 161-162).

Ziwannasê musulmanî bingeh û çimeyê ziwani îlahî vînenê. Goreyê înan, ziwane terefê Homayî ra sey taybetîyêko îlahî (wehbî) deyayo insan. İnsan bi nê mewhîbe ya eşkeno çîyan name bikero. No namekerdiş seba çekuyanê neweyan rayîrêke akeno. Ziwannasê musulmanî qabilîyetê ziwani sey çiyêko wehbî qebul kenê (Îsmail, 2009: 9). Heta nika derheqê ziwani, vengane siruştîyan ser o xebatî ameyê kerdene. Bê nê teorîyan sewbîna teorî zî estê. Teorîyê bînî bingeyê ziwani û orte vejîyayîşê ziwani sewbîna faktorane a girêdanê. O semed ra ma behsê înan nêkenê. Derheqê vengane siruştîyan xususen erebkî zaf kitabî ameyê nuştene. Mîsale nê kitabane ra yew eserê Abbas Îsmailî (2009) vengane siruştîyanê kurdkî bi erebî muqayese û îzah keno. Kitabê ke vengane siruştîyan îzah kenê, teorîyanê ziwane ser o zî vîndenê. Heta taye kitabane de erebkî û kurdkî bi şeklêko muqayeseyin nusîyayê.

2.VENGÊ SIRUŞTÎ

Cêr ra vengê siruştîyê ke ma kom kerdî goreyê rêza alfabeyî ameyê dayene. Seba her vengî cumleyêka nimûne deyaya. Seba ney kitabê ke ma dest bî ma tedqîq kerdî. Nê kitabane de seba taye vengane nimûneyî estbî ke ma nê cêr ra tablo de nişan dayî. Labelê seba taye vengane nimûmeyî peyda nêbîyê. Semedê nê vengane zî ma cumleyî saz kerdî. Çunke nê tewir vengî xoser wayîrê mana nîyê yan manaya nê vengane ancax mîyanê konteksî de yeno fehm kerdene. Taye vengî qandê zaf rewşan vajîyênê. Nê manayî tablo de ameyê îfadekerdiş labelê tablo de tena yew mana rê nimûne deyayo. Kitabane de nimûneyî alfabeyanê çîyayane a ameyê nuştene. Tîya de alfabeyane rê mudaxele nêbîyo. Nuştoxî çî hewa nuştoma zî o şekil neql kerd. Nê vengî tena ameyê rêzekerdiş û goreyê sewbîna krîterane nêameyê analiz kerdene.

Tablo: Kirmanckî de Vengê Siruşti

	Veng	Mana	Nimûne
/a/	A	belê, e	Kênek va ke: A sey to yo.
	Ah	Vengê dejayîşî û bêrikerdişî	Ah ê rojê verênî apey nêyenê.
	Aha	Vengê baldarî	"Ahaa biradero xoşewîst." (Canşad, 2007: 24).
	Aman	Vengê teesuf û emanî	"Aman hawar, ti yê çire wina kenê." (Adabeyî, 2005: 92).
	Ax	Vengê elem û dejayîşî	"Ax-bux pisinge to qey niya kerd?" (Çiçek, 2012: 38).
	Ax û wax	Vengê elemî	"Ax u wax meke!" (Çelker, 2005: 137).
	Ay	Vengê nalayîş û nêweşî	"Ay dayê, ay dayê!" (Zengelan, 2007: 47).
/b/	Ba	Vengê ewil yê gedeyan	Gedeyî dest bi "ba, ba" yî kerd bi.
	Bar-bar	Vengê lejî û qîrîn	Ewro bar bara inan ra ma eciz bî.
	Bawo-bawo	Vengê emanî, heyretî, deji	"Bawo zerê mi dezeno." (Çiçek, 2012: 19).
	Bavo-bavo	Vengê emanî, heyretî	"Bavo bavo çixa serdo." (Koêkorta, 2001: 9).
	Be	Vengê tersnayîşî	"Vano "beee!" na keynek ci tersena." (Adabeyî, 2005: 89).
	Biv	Vengê tersnayîşê gedeyan	Dadî lajê xo rê biv biv kerdê.
	Bix-bix	Vengê fetişiyayîşî	Şeker şî qira ci, bi bix bixa ey.
	Bor-bor	Vengê lejî, bermayîşî	Pole de bor bora mamosta ya.
	Bom	Vengê teqiyayîşî	Orte de her kesî de bom va û balon teqînê.
	Bûr-bûr	Vengê lejî, bermayîşî	Bûr bûra şima dinya werd.
/c/	Car	Vengê qîrayîşî	Car cara inan sereyê ma werd.
	Car-car	Vengê qalikerdoxan	Car cara ciniyan bî.
	Ciq-ciq	Vengê cawitişê qanikî û milçikan	Lajekî ciq ciq qanik cawitê.
	Ciz	Vengê hewnaşiyayîşî	"Cizzz, cizzz, cizzz" (Çağlayan, 2017a: 93).
	Ciw-ciw	Vengê milçikan	"Ciw, ciw, ciw!" (Kurij, 2014: 131).
	Ciz-wiz	Vengê bilbilan û qîrinceleyan	Ciz wiz nêzana.
/ç/	Çak-çak	Bi veng a qalikerdiş	Çak çaka fekê şima tu nêvindert.
	Ço hey	Vengê îdarekerdişê mangayan	Şiwaneyî vatê ço hey!
	Çelpîn	Vengê pîrodayîşî	Çelpîn guma ey ra ard.
	Çelp-çelp	Vengê gunayîşê awe	Lincî de çelp çelp kay kerdê.
	Çelp-çelp	Wextê werdişî vengê lewanê însanî	Çelp çelpa fekê ey nerehat kerda.
	Çep-çep	Vengê çepikan	Vengê çepikan ameyê teber.
	Çeq-çeq	Vengê pêgunayîşê dindanan	Serd ra çeq çeqa dindanê ma bî.
	Çilqe-çilq	Vengê çilqiyayîşê çîyanê awkinan	Miyanê metereyî de do çilqayê.
	Çing-çing	Vengê çîyanê metalan	Çing çinga berî ya.
	Çingîn	Vengê metalan	Tasi ha çingiyê ha şikiyê.
	Çit	Vengê çiyeko şikêno	"Çit çin a." (Çağlayan, 2017a: 96).
	Çiw-çiw	Vengê milçikan	Çiw çîwa milçikan boya ma akerd.
	Çiz	Vengê hewnabiyayîşê adirî	Kozê adirî awe ra dima bi çizîna hewna şî.
	Ço-ço	Vengê îdarekerdişê estor yan heran	"Ço ço ço, raye ra reyê kî..." (Aldatmaz, 2013: 15).
	Çoş	Vengê îdarekerdişê her ûsn. heywanan	"Eger tu va 'çoş!' wi ben herr." (Kurij, 2014: 55).
	Çûçê	Seba gedeyan "ronişe"	Çûçê bike.
	Çûz-çûz	Vengê pizeyê însanê vêşanî	Vêşaniye ra çûz çûza pizeyê inan bî.

/d/	Deh-deh	Vengê îdarekerdişê estor, deve ûsn,	“Deh deh soxê ca to rê hesret bi...” (Adabeyi, 2005: 18).
	Deh, de	Vengê qebul nêkerdişî	“Deh, ez bawer nêkena ke bi no tore...” (Çem, 2007: 431). De biseqêr!
	Dep-dep	Vengê def	Dep depa def ra muridan kelecana girewtbi.
	Dirîng	Vengê kewtiş, teqiyayîş, pirodayîş	Dirîng guna erd ro.
	Dirr-dirr	Vengê awedayîşê heywanan	Şîwaneyî vengdayê heywanan: Dirr dirr!
	Dup-dup	Vengê niqara	Dup dupa niqarayan mehela ra ameyê.
/e/	E	Bi manaya belê	“E, estê.” (Ayyıldız, 2014: 78).
	Efte-eft	Vengê kutikan	Eft efta kutikan bi.
	Eh	Vengê ecizbiyayîşî	“A, ehhl!” (Çağlayan, 2017a: 184).
	Eman	Vengê emanwaştîşî	“Ax eman eman xerîbiye...” (Kurij, 2014: 137).
	Erê	Vengê vengdayîşê cinîyan	Erê min hên zona seda gosê mi de şiyê.
	Erê	Bi manaya belê	“Erê, ma yenî.” (Aldatmaz, 2013: 78).
	Erek	Vengê ecibnayîşî	Erek çiqas weş o!
	Ero	Vengê vengdayîşê camêrdan	“Ero Bijo rawurze lawo, rawurze!” (Dogan, 2015: 31).
	Ew-ew	Vengê kutikan	Ew ewa kutikan gosê ma berdî.
	Ewt-ewt	Vengê kutikan	Ewt ewt meke!
	Ex-ex	Vengê qirika xo pakkerdişî, nîdayî	Ex ex bike, wa qirika to pak bibo.
	Ey	Vengê nîdayî	Ey merdimo xizûn!” (Mîrwanî, 2012: 48).
Eyf	Vengê ecizîye, ecêbmendişî	“Eyf! Kutiko na işkijer buro se kero?” (Adabeyi, 2005: 83).	
Ey-wax	Vengê qehrî	“Eywax welat şîrin o.” (Kurij, 2014: 22).	
/ê/	Ê	Bi manaya belê	“Ê, Xal Huso winî vano.” (Ayyıldız, 2014: 137).
	Êh	Vengê telebê huşkerdişî, redkerdişî	Êhh bes o, êdî goş nêdana to.
/f/	Fike-fik	Vengê tûtîyan, qalan	Se bi fik fika şîma ya.
	Filç-filç	Vengê werdişê însanan	Filç filça fekê to ra îştahê ma rema.
	Fir-fir	Vengê awe ûsn şîmitene	Ez awe ra di firî bigîra bes o.
	Firîn	Vengê teyrana	“Naşî, ha firra ha zirra.” (Malmîsanîj, 2000: 150).
	Fis	Vengê va ci kewtene	“De wirz uca ra fisina pis.” (Kurij, 2014: 220).
	Fiş-fiş	Vengê zincîya însanî	Serd sirewtbî fiş fişa zincîya ey bî.
/g/	Gal-gal	Vatişo ke nêyeno fehmkardiş	Cinî gal gal kerdê.
	Gim-gim	Vengê sixletîye	“Gim-gima balixan...” (Çem, 2007: 14).
	Gurpe-gurp	Vengê linganê însanî ra vejîyêno	Gurp gurpa aye bî.
	Gur	Vengê vayî û birûskan	“Hewr gurreno.” (Malmîsanîj, 2000: 161).
	Gujîn	Vengê reyêk ra rijîyayîşê awe, varanî	Varanî gujîne na ser.
	Gumîn	Vengê akewtişê birûskan, vengo	Birusk akewt, gumîn
	Gumî	berz	kewt ci ser.
	Gur-gur	Vengê kozanê adirî	Şîwanê adir wekerdbi, gur gura ey bî.
	Guv-guv	Vengê vayî	Guvîna vayî ma kerdîbî kerî.
	Gum-gum	Vengo berzo xofîn	Keyeyî talanî ra gum gum veng ameyê.
	Gurmîn	Vengê kewtişê erdî û pirodayîşî	Mî ey ra gurmîn vete.
	Gir-gir	Vengê hereketê makîne ûsn çîyan	“Gırrr, gırrr...” (Çağlayan, 2017a: 93).
Guş-guş	Vengê awa herikbare	Çem ver o ronîştî, guş guşa awe bî.	
Guj-guj	Vengê herikîyayîşê awe	Reyêk ra guj guj awêke verdê xo ser.	

/h/	Ha	Belê, e, tesdiqkerdiş	“Xidir domanek o, haa!..” (Caşad, 2007: 81).
	Ha	Vengê xîretardişi	“Ha qurban, ha heyran!” (Say, 2013: 111).
	Haa-ha	Vengê qebulkerdişi	“Haaa ha! Eynî ayo yo!” (Malmîsanîj, 2000: 294).
	Hewar	Vengê hewarwaştişi	“Hewar şûno, hewar şûno.” (Kurij, 2014: 61).
	Ha-ho	Vengê hetkarî waştişi, îmdat kerdene	“Haho la haho, naçi duzana.” (Ergun, 2010: 97).
	Ha-hay	Vengê qerfî kerdişi	“Tever ra vana: Ha hay!” (Aldatmaz, 2013: 99).
	Hay-ho	Vengê hetkarî waştişi, îmdat kerdene	“Hayho, hayho!” (Hayig, 2007: 48).
	Hewu	Vengê hurdi vînayîşi, ecêbmendişi	“Hewuu, hala nîyadê çîyo ke vano?” (Çem, 2007: 81).
	Hey-wax	Vengê qehrê xo ardişi	“Heywax! Bê, bê vano...” (Aldatmaz, 2013: 76).
	Hey	Vengê nîdayî	«Heey! Arisa min a dînî xewa giran...» (Çiçek, 2012: 60).
	Heya	Belê, e	“Vanê: Heya.” (Çiçek, 2014: 115).
	Hi	Vengê cewabdayîşi	“Gulcan! Vat. Hi!” (Çem, 2007: 273).
	Hime-him	Vengê vatîşê pînhanî, fehmkerdişi	“Him! Tîya ra boya însanan a yena.” (Aldatmaz, 2014: 189).
	Hiş	Vengê hişkerdişi	“Hiş, hiş, hişşş...” (Koêkorta, 2001: 88).
	Hîre-hîr	Vengê huyayîşê vengîni, vengê vergî	“Verg giyeno seyda keno hîrri cey...” (Mîrwanî, 2012: 111).
	Ho-ho	Vengê ecîziye û persî	“Ho-ho ti mi xo rê kena cîniye ki!” (Ballikaya, 2010: 43).
	Hop-hop	Vengê şematîye	Hop hopa şîma ya, bes!
	Hoşt	Vengê qewirnayîşê kutikan	Kênek ey ra va hoşt, la ey fehm nêkerd.
	Hoş	Vengê estor vindartişi	Vindert vindert va: “Hero hoş!”
	Hîq-hîq	Vengê huyayîşê vengîni	Hîq hîqa înan zaf weşbî.
Helke-helk	Vengê lezkanî cîf gîrewtişi	Helk helk zaf zor cîf gîrewtê.	
Hurm-gurm	Vengê dejnayene û şematîyî	“Nê hurm û gurm!” (Aldatmaz, 2014: 195).	
/i/	Inte-int	Vengê merdimo ke baro giran hewadayo, vengê nêweşi	Binê barî de inte inta ey bî.
	Ix-ix	Vengê qirik pakkerdişi	“[q]ix-[m]ix çin o.” (Mîrwanî, 2012: 77).
/î/	Îsk-îsk	Vengê bade bermayîşi	Nêzana derde xo vajo îskîni kewt ser.
	Î	Vengê zerrî têwdayîşi	Îîî zerrîya mi, mi fek ra amê.
/k/	Keh-keh	Vengê huyayîşi, qerfîkerdiş	No keh kehê to zaf zorê min şîno.
	Kir-kir	Vengê gama ke kes çiyêko huşk weno	Kir, kir, kir! Siba ra nêqedîya.
	Kirp	Vengê reyêk ra birnayene	Kirp va huş bî.
	Kirt-kirt	Vengê gama ke kes çiyêko huşk weno	“Kirtleme çîciyo?” (Hayig, 2007: 63).
	Kiş-kiş	Vengê qewirnayîşê heywanê sey kerge	“Kişê kişêêê!” (Çiçek, 2012: 89).
	Kix	Vengê çîyanê pîsan ra dûrîvîştîşê gedeyan	Kix, kix! Kix bike.
	Kix-kix	Vengê pakkerdişê qirik	Badê cixara bî kix kixa ey.
	Kûço	Vengê nîdayê kutikî	Kûço, hele bê tîya!
	Kufe-kuf	Vengê merdime hêrsînî, fiskerdişi, cixare antişi	“Kuf-kufi kewena her ser...” (Mîrwanî, 2012: 72).
	Kufin	Vengê maran	Kufîna marî ma tersnayî.
	Kû-kû	Vengê dîkan, mîlçikan	“Kuku kuku! Pepo keko!” (Adabeyî, 2005: 131).
	Kup-kup	Vengê derbanê qelbî	Mî a vînayê, zerrîya kup kup eştêne.
	Kûr-kûr	Vengê bermî	Kûr kûra kutikî bî.
	Kut-kut	Vengê lezkanî herketê însanî	Mîyanê keyeyî de kut kuta aye bî.
	Kûz	Vengê bermayîşi nîmitkî, vengê kutikan	Kûz kûza kutikan bî.

/l/	La	Vengê nidayî	"La ti cey zûnî paşay hewnê xû di..." (Mîrwani, 2012: 44).
	Law-law	Vengdayîşê lajekî	"Nê la lawo!" (Dogan, 2015: 15).
	Lê-lê	Vengdayîşî ciniyan	"Lê lê Zînê..." (Aldatmaz, 2013: 93).
	Lep-lep	Vengê lewan wextê qalikerdişî	Lep lep qalikerdê, mî çiyêk fehm nêkerd.
	Leq-leq	Vengê huyayîşî	Leq leqa inan bî.
	Lo-lo	Vengdayîşê camêrdan	"Lo lo tu Şa Hemedî dîn î..." (Aldatmaz, 2013: 90).
	Lorî-lorî	Vengê lorikanê mayan	"De lorî, lorî, lorî, lorî..." (Kurij, 2014: 27).
Lurî-lurî	Vengê lorikan	"Lurî lurî lurî!" (Say, 2013: 74).	
Mem	Vengê gedeyî rê werddayîşî	Hadê kêneya min memm.	
/m/	Milç-milç	Wextê werdişî vengê feki însanî, vengê maçikerdişî	Ey gede milç milç maçi kerd.
	Mirç-mirç	Wextê werdişî vengê feki însanî	Werdene zaf baş bî, mirç mirça ey bî.
	Mir-mir	Vengê pisingan	A sey pising mir mir kerdê.
	Miyaw	Vengê pisingan	"Miyaw... miyaw..." (Kurij, 2014: 215).
/n/	Nale-nal	Vengê kesê nêweşî	Of! Nale nala ey bî.
	Nê	Vengê qebl nêkerdişî	"Nêêê! Ti gerek raştî wacî." (Malmisaniy, 2000: 299).
	Niç-niç	Vengê qebl nêkerdişî	Mi va tamam, aye va niç.
	Niq-niq	Vengê lawitena gedeyî şitê maya xo	Derguşa mi niq niq şit litê.
	Nir-nir	Vengê pisingan	Sey pisingan nir nir!
/o/	Of	Vengê ecibnayîşî, ecizbiyayîşî	"Piyê xoo unca vano ooff ooff..." (Aldatmaz, 2014: 207).
	O-ho	Vengê ecibnayîşî, ecizbiyayîşî	"Ooo hoo! Çi sadede min o wes o..." (Aldatmaz, 2013: 111).
	Ohi	Vengê baldarî	"Ohi! Şîma mîletê Reqasa dest..." (Koêkorta, 2001: 26)
	Or-or	Vengê ga û mangayan	"Ga ora, dımcık perra..." (Çelker, 2005: 201).
	Oş	Vengê estor ûsn heywanan vindartişî	Oşş! Estor ser girewtbî.
	Ooo	Vengê ecêbmendişî	"Ooo, ez sona çî xebetınane." (Çiçek, 2012: 61).
	Oşt-oşt	Vengê qewirneyîşê kutikan	Lajek tersan ra qıra oştıtt!
	Ox	Vengê kêf girewtîşî	"Oxx, rind rind!" (Çem, 2007: 439).
Ox-ox	Vengê kêf girewtîşî	"Oxxx, mî mîja xo kerde..." (Çağlayan, 2017b: 24).	
/p/	Peh-peh	Vengê zaf ecêbnayîşî	Peh peh çî fistanêko baş.
	Piç-piç	Vengê maçikerdişî	Reyêk gedeyî piç bikera?
	Pif-pif	Vengê razî nêbiyayîşî, vengê pifkerdişî	Maya mi pixerî vero pif pifa ci bî.
	Pilç	Vengê maçikerdişî	Maçê ey ra pilçın vejîya.
	Pilq-pilq	Vengê girêyayîşî	Ganê ey pilqîkî dayo.
	Pirt-pirt	Vengê derbê qelbî, qerfikerdişî	"Piriit pahali, pirriit..." (Ayyıldız, 2014: 26).
	Pist-pist	Vengê qalikerdişê nimitki	Pist pista şîma yena goşanê mi.
	Piş	Vengdayîşê pising	Pişê pişe, çim zexal ê.
	Pişk	Vengê pişkîyayîşî	O pişk a, ez tersaya.
	Piş-piş	Vengê qewirneyîşê pising	Piş piş soxê.
	Pişt	Vengê nidayî	Piş! Hele biwnî.
	Pit-pit	Vengê derbê qelbî, vengê va ci kewtişî	Pit pita qena to ya.
	Pix	Vengê tersnayîşî, baldarî	Ey finêk ra pix! Ez tersaya.
	Piv	Vengê va ci kewtişî	Piv piva qına to ya.
Pu-pu	Vengê awedayîşî gedeyan	Puuu puu! Lajê min.	

/q/	Qar-qar	Vengê mangayan	Mangayan qar qar kerdê.
	Qax-qax	Vengê qijikan	Aşmîya elûle de qax qaxa qijikan yena.
	Qaqibo	Vengê zerenci	Sey zerenciya qaqibo meke!
	Qeb-qeb	Vengê diko ke lej wazeno, vengê kergan	Qeb qeba dikan ma şiyar kerdî.
	Qer-wer	Vengê munaqşeyî	Qer wer mekerê.
	Qurriç	Vengê estorê awedayîşî	Qurriç! Bê awe bişime estora min.
	Qid-qid	Vengê kergan	Qid qid mirîşkê.
	Qijîne	Vengê qirayîşî	Vanê qey marî ziqitna ey, qijîne kewt ser.
	Qij-qij	Vengê qîrîna cinîyan	Qij qija şima ya, eyb yaw.
	Qî-qî	Vengê dikan	Sey kergan qî qî meke.
	Qirçin	Vengê şikitişî, dejayene	"Lê dayê hirç ê mirç ê Soxeyê kezeba qirçe qirçe." (Adabeyi, 2005: 28).
	Qirç-qirç	Vengê şikitişê çîyanê sertan, dejayene	"Soxeyê kezeba qirçe qirçe." (Adabeyi, 2005: 27).
	Qirm-qirm	Vengê şikitişî û werdişê çîyanê sertan	Qirm qirma şekerî ya.
	Qirnew	Vengê pisîngan	Adar de qirnewa pisîngan dest pê kena.
	Qîr-qîr	Vengê munaqşeyî û qirayîşî	"Qîr û qîrîna cinîyan verra-verra berz bi." (Zengelan, 2007: 77).
	Qirt-qirt	Vengê şikitişî û werdişê çîyanê sertan	Gîzê ra qirt qirt parçe cikerdê.
	Qu-qu	Vengê dikî	"Ququla ququ!." (Adabeyi, 2005: 104).
	Qul-qul	Vengê huliyan	Huliyan qulu qulu kerdê.
	Qult-qult	Vengê awe şimîtişî	Çend qultan ra dima tîşaniya min şî.
	Qurpîn	Vengê engîştan û mefselan	Mîyaneyê ey ra qurpîn vete.
Qur-qur	Vengê pîzeyê vîşani	Pîzeyo vîşan qur qur keno.	
Qurt-qurt	Vengê awe şimîtişî	Di hîrê qurtî awe bide min.	
/r/	Rep-rep	Vengê pîrodayîşî û şemateyî	Embriyanê rep rep kenê.
	Rep-tep	Vengê şemate û pîrodayîşî	"Rep û tep..." (Malmîsanij, 2000: 312).
	Repîn	Vengê pîrodayîşî	Ey ser o repîn bi.
/ş/	Şelp-şelp	Vengê awe de rayîr şiyayîşî	Şelp şelpa şima, şima de nêweş bikewê.
	Şeq-şeq	Vengê cikerdişê meqesî	Terzî lezkanî şeq şeq qumaş fesilnayê.
	Şerpîn	Vengê kefê destî ya pîrodayîş	Mi şerpîniyêk ey ra ard.
	Şerp-şerp	Vengê awe de rayîr şiyayîşî, pîrodayîşî	Pancanê ey awe de şerp şerp kerdê.
	Şerqîn	Vengê zaf berz	Şerqîna hewran domanî haya kerdî.
	Şerq-şerq	Vengê serd ra pê gunayîşê dindanan	Dindananê ey şerq şerq veng vetê.
	Şingîn	Vengê pêta girewtîşê berî	Şingîna firaqan ra ma kerr bi.
	Şing-şing	Vengê metalan	Şingîna pereyan ameyê.
	Şîring	Vengê teqiyayîşî silehan	Şîringîna silehan amê, xêr bo îşalah.
	Şîrr	Vengê herikîyayîşî awe, mizikerdiş	Ey şîrr şîrr mîzi kerdê.
	Şîr-şîr	Vengê milçikan, gedeyan	Şîr şîra nînan ma werd.
	Şîşt	Vengê nîdayî	"Şîşt, vake Silê Phtî..." (Çağlayan, 2017b: 147).
	Şî-yeh	Vengê îdarekerdişê bizan	Vengê şîwaneyî heta dewe ameyê: Şî-yeh

/t/	Taq-taq	Vengê metalan pêrodaiyîşî	“Taq, taq, taqqqq...” (Çağlayan, 2017a: 93).
	Tep-tep	Vengê derbanê qelbi	Heyecan ra vengê tep tepa qelbê ey resayê ma.
	Terp-terp	Vengê linganê însanan	Linganê xo terp terp mede erd ro.
	Teq	Vengê teqiyayîşî	“Teq û tuq...” (Malmîsanîj, 2000: 313).
	Teqîn	Vengê teqiyayîşî	“Teq! Teq! Teq!...” (Zengelan, 2007: 86).
	Teq-req	Vengê vayê teberi	“Teq û req...” (Malmîsanîj, 2000: 313).
	Teq-teq	Vengê pirodayîşî berî	“Teq û teq di saetan ra vêşêr nêedeliyay.” (Zengelan, 2007: 18-19).
	Teqûreq	Veng babet babetî	“Sarê ma mefîni r’ teq-req!” (Mîrwani, 2012: 71).
	Terp-terp	Vengê varanî	Varanî çadîra ma ser o terp terp kerdê.
	Tew-tew	Vengê bawer nêkerdişî	“Tewww, anîya qe qusîrê xo çin o.” (Çiçek, 2014: 19).
	Tik-tik	Vengê saete	Tik, tik, tik! West emrê ma ra şîno.
	Ting-ring	Vengê şemateyî	“Ting û ring.” (Malmîsanîj, 2000: 314).
	Tip-tip	Vengê linganê însanan	Ez ey tip tipa lingan ra şînasnena.
	Tîrîng	Vengê asinê ro dayîşî	Bero asinên ra vengê tîrîngî vetê.
	Tirt	Vengê va vetîşî	Vengêk vejîya tîrrrrtt!
	Tîşo	Vengê vindartişî herî	Tîşo herê min tîşo.
	Tîngîn	Vengê aletanê muzikî	Mi sazî ra tîngînî vet.
	Tît-wît	Vengê milçikan	Tît wîta şîma ya.
	Tîşîst	Vengê vindertişê bizan	“Tîşîst, tîşîssst!” (Say, 2013: 24).
Tu-tu	Vengê tukerdişî	“Tûû! Ceza henêne dê cî ke!” (Çağlayan, 2003: 93).	
Tuh	Vengê tukerdişî	“Azeb bi. Tûûûh!” (Çağlayan, 2003: 99).	
/u/	Uu	Vengê ecêbmendişî	“Uuu, ancîya nêzana?” (Çem, 2007: 266).
	Uh-uh	Vengê qixikî, vengê fetisîyayîşî	Uh, uh! Eza tîya de ya.
	Ula[e]	Vengê nîdayî	“Ule raşt ağwa Zoze zaf weşa.” (Koêkorta, 2001: 54).
	Ur-ur	Vengê manganê û gayan	Sey mangana urena.
/û/	Uy	Vengê dejiyayîşî	“Uyy! Uyy! Axx!” (Çağlayan, 2017: 72).
	Û	Vengê ecêbmendişî	Ûûû! Zaf baş o.
	Ûf	Vengê nêweşî û janî	“Îna çî rewş a, ûf-ûfî kewta tû ser?” (Mîrwani, 2012: 72).
	Ûre-ûr	Vengê heşan	Heşanê vêşanan ûre ûre kerdê.
	Û-û	Vengê luye û wawîkan	Luyan û-û kerdê.
	Ûy	Vengê heyfê cî ameyîşî, vengî ecîzbîyayîşî	“Ûyyy ke to ez cao teng de pêgureta!” (Çelker, 2005: 175).
/v/	(K)ûze-(k)ûz	Vengê kutikê vêşanî	Kûze kûze kutikan heta sîba dewam kerde.
	Vilq	Vengê kewtiş û vejîyayîşê çîyan	Çîmanê to vilq vana û vejena.
	Vingîn	Vengê delame û çîyanê sey ney	Delameyê ey ra vingîn vejîyayê.
	Vin-vin	Vengê zincî ra qalîkerdişî	Vin vin zincî ra qalî meke.
	Vin-vin	Vengê mêşan	Ma çorşme de mêşan vin vin kerdê.
	Virç-virç	Vengê lîncî de rayîr şîyayîşî	Dewijî hêga de virç virç rayîr şîyê.
	Virt-virt	Vengê qalanê talanan	Ame virt virt qalî kerdî û şî.
	Viv (biv)	Vengê tersnayîşê gedeyan	Viv! Meke.
	Vize-viz	Vengê hînge, vayî	Hingan ma çorşme ra vize viz kerdê.
	Vizîn	Vengê gule û qerşunî	Asmên de vizîna guleyan bî.
	Vizt	Veng sûret a vîyartişî	Ereba vizt va ma ver ra vîyarte.
	Viz-viz	Vengê vayî, gedeyan	“Vîza vîza qersunu biye.” (Çağlayan, 2017b: 24).

/w/	Wa	Vengê nidayî, tehdîdî	“Wa bitirse...” (Ergun, 2013: 27).
	Wa-wa	Vengê baldarkerdişî	“Wa Kheze, ma zövi kam beno?” (Çağlayan, 2017b: 162).
	Wanq	Vengê wawîkan	Wanq wanqa wawîkan bi.
	Waq-waq	Vengê ordegan	“Ser o pêser bibî, waq-waq bikerî.” (Zengelan, 2007: 90).
	War-war	Vengê pêta a qalikerdişî û biveng bermayîşî	War war bermayê, nêvinderdê.
	Wax-wax	Vengê heyfê xo ci ardişî	“Hêy wax u hêy...” (Çelker, 2005: 37).
	Way-way	Vengê heyfê xo ci ardişî	“Way! Qotê mi ti îta ra!” (Çiçek, 2012: 22).
	Weh-weh	Vengê îqazkerdişî	Weh, weh! Soxê.
	Wel-wel	Vengê ecêbmendişî û baldarkerdişî	Wel wel qey no senin bi.
	Wey-wey	Vengê ecêbmendişî	“Wey, ma yareniye kena?” (Çem, 2007: 234).
	Wey-hê	Vengê ecêbmendişî	“Wey hêêê! Estenbool.” (Ayyıldız, 2014: 137).
	Wî	Vengê poşmaniye û ecêbmendişî	“Wî sarê min...” (Aldatmaz, 2013: 100).
	Wiç-wiç	Vengê merreyan	Wiç wiça merreyan bi.
	Wîq-wîq	Vengê qırinceleyan û buman	Bume miyanê lojine de wîq wîq kerdê.
	Wiş	Vengê poşmaniye û ecêbmendişî	“Wişşş, dûri bo, dûri bo.” (Çem, 2007: 115).
	Wiş-wiş	Vengê poşmaniye û ecêbmendişî	Wiş wiş! Ey, a girewta.
	Wît-wît	Vengê milçikan	Wît wît wît! Ma betiliyayî.
	Wiz-wiz	Vengê hînge û mêsan	Wiz wiza mêsan goşê ma berdî.
	Wîz-wîz	Vengê bermayîşê gedeyan, bêhuzuriye	Gedeyî winî wîz wîz kerdê.
	/x/	Wû	Vengê çeqeli
Xîj		Vengê cayêk ra xîjbiyayîşî	Ey xo erd ro xîj kerd.
Xincir-bincir		Vengê şemateyî, dejnayene	“Luye, Heşî kena xincir-bincir...” (Aldatmaz, 2013: 35).
Xir-cir		Vengê lejî	Her tim xir cira inan bi.
Xirîn		Vengê insanê ver mergî	Xirîn kewtbî sineyê ey.
Xirt-xirt		Vengê xo vurinayîşî	Xirt xirta to ya, sereyê xo bişîwe.
Xir-xir		Vengê sineyê insanê nêweşî û rakewteyî	Badê cixara xir xira ey zêde bi.
Xiştîn		Vengê reyêk ra remayîşî, heywananê xijokan	Ey xo ra xiştîn ardê û remayê.
Xişt-xişt		Vengê dizdan, vengo nediyar	Dizdî xişt xişt miyanê keyeyî ra gêrayê.
Xiş-xiş		Vengê qotanî xelî û cewî, hebeyanê huşkan	Qotana huşkan yê xelî xiş xiş kerdê.
Xizîn		Vengê sineyê insanî yê nêweşî, cixara antoxî	Xizîna sineyê ey heta îta ameyê.
Xul-xul		Vengê herikîyayîşê awe	Xula xula awe aramî dana mi.
Xum-xum		Vengê awe û royan ûsn.	“Xum xuma ded Huseynî...” (Ayyıldız, 2014: 33).
Xurm-xurm		Vengê werdişê çîyanê sertan	Ey, xiyar xurm xurm werdê.
Xur-xur		Vengê awe û xurîna insanî	To emşo zaf xur xur kerdê.
Xuşîn		Vengê herikîyayîşê awe	Xuşîna awe xof kerdê pîzeyê ma.
Xuş-xuş	Vengê herikîyayîşê awe	Awe xuş xuş herikîyayê.	
/y/	Ya	Belê, e	“Vano: Ya...” (Aldatmaz, 2013: 45).
	Ya	Vengê nidayî	“Ya dayê, qet firsat ci medîme.” (Çem, 2007: 49).
	Yah-yah	Vengê gawanî ke heywanan îdarekeno	Gawanî yah yah kerdê ke heywanî kom bê.
	Yaw	Vengê nidayî, persî	“Yaw sima zehîrlemîş nikerdo.” (Çiçek, 2012: 51).
	Yawo	Vengê nidayî	“Vano: yawo...” (Aldatmaz, 2013: 67).
	Yeh-yeh	Vengê gawanî ke heywanan îdare keno	Yeh yeh vatê labelê heywanî nêameyê.

/z/	Zare-zar	Vengê bermayîşî, vengê wawikan	Zare zara wawikan bî.
	Zar-zar	Vengê bermayîşî	Badê mergê gedeyî zare zara aye bî.
	Zimin	Vengê zimayîşê goşan	“Zim û zim ha zim û zim.” (Karasu, 2012: 22).
	Zingîn	Vengê zimayîşê goşan	Zingîna goşanê min a.
	Zing-zing	Vengê zilî	Zilî zing zing dayê piro.
	Zirîn	Vengê heran, bermayîş	“Lîya bî ûna meki, mezirri...” (Mîrwani, 2012: 71).
	Zirîng	Vengê teqiyayîşî, vengo biqewet	Lekmata ey ra zirîngî vejîya.
	Zirt-zirt	Vengê va ver kewtîşî, vengê qalanê talanan	Zirt zirt meke, herkes to zano.
	Zir-zir	Vengê bermayîşî	Zir zir bermayê.
	Zir-zir	Vengê heran û dikan	“Zira zira diki ya.” (Çiçek, 2012: 57).
	Zurt-zurt	Vengê va ver kewtîşî	Zurt zurta ey bî, labelê destmaj nêgirewt.
	Zur-zur	Vengê zurnayî	Veyve de zur zura zurna bî.
	Zur-zur	Vengê luyan	Zur zura luyan bî.

3. ENCAM

Vengê siruştî heme ziwananê dinyayî de estê. Nê vengî ziwanê kurdkî de zî ca gênê. Nê vengî ra taye ci tena terefê heywanan ra vejîyênê, taye ci zî tena hetê bêganî ra neşet kenê. Misale kerge *qid-qid* kena, zerenc *qaqibo* keno, estor *hîrena*, manga *orena*, wawîk *wanqeno*, pisîng *mirena*, kutik *laweno*, her *zireno* ûsn vengê taybetî yê heywanan estê. Nê tewir vengî dima terefê însanan ra seba rewşanê taybetan ameyê şuxulnayene. Misale game ke yew kes zaf vengêko berzî reyde qalanê talanan bikero vanê *sey herî zireno*; vengêko zaf lez û nizm a qalî bikero vanê *qid qida aye ya*; vengêko berz û bêmana ya bibermo vanê *sey mangan orena* ûsn. Kurdkî de dayikî gedeyanê xo bi vengê *biv* û *viv* ya tersanena. Eke gede çîyêko xirab bikero û çîyêko xeter bikero, ca de maya ci vana *biv* û gedeyê xo tersanena. Dayikî bi vengê siruştî yê *çûçê* ya domanê xo dana ronîştene û bi vengê *mem* ya dana werdene. Eke dayike biwazo gedeyê ci çîyanê lêminan ra dûrî vîndero *kixe* vana; gama ke gedeyê xo kena hewna *ey/aye rê lorî* vana, gedeyê xo rê lornena. Seke yeno fehmkerdîş gede reya verên bi vengî siruştîyê maya xo reyde ziwanî ya têkilî ronano. Herçiqas nê vengî seba ma zaf manayan îfade nêkerê zî dinyayê gedeyî dora nê çend hebî çekuyan/vengan de zivirêno. Gede nê vengî a pergale ziwanî fehm keno û ziwanî bander beno. Goreyê nê bîngeyî, pergale ziwanî de cumleyanê komplîkeyan û alozan saz keno. O semed ra no bîngêh seba ronîştîşê pergale ziwanî zaf muhîm o.

Vengê siruştî heme ziwanan de ca gênê. Heta goreyê taye teorîyan heme ziwanan nê vengî ra neşet kerdo. Goreyê ma nê vengî qasê ke bîngêhê ziwanan bê, qewetin nîyê labelê kes eşkeno vajo ke nê vengî destpêkê ziwanî yê. Goreyê na xebate ma eşkenê vaje ke kurdkî de û bitaybetî kirmanckî de vengê siruştî zaf dewlemend ê. Vengê siruştî goreyê mintiqayanê kirmanckî vurîyênê. Heman çî kes eşkeno mabênê lehçeyanê bînan yê kurdkî zî îfade bikero. Nê vengî ca bi ca

bedilîyênê. Mîsale na xebate de seba vengê kutikan û pişîngan zaf vengê cîyayî ameyê tesbît kerdene. Fonolojîyê mintiqayanê kirmanckî cîya yo. Her mintîqa goreyê wayîrê taybetmendîyan a. O semed ra nê vengî zî yewbînî ra cîya yê.

Seke cor ra ameyo îzahkerdiş, nê tewir vengî goreyê taybetmendîyanê manayî çend babet ê. Taye çekuyanê bêmanayan ra pê yenê, taye de her di çekuyî zî mana îfade kenê û taye zî çekuyêka manayine û yewa bêmana yenê têhet û vengê siruştî virazenê. Nê vengî ra taye ci tena sey înterjeksiyonî şuxulîyênê. Nê vengê ke sey înterjeksiyonî şuxulîyênê zafine nîda yê. Taye vengî zî rewşanê tebiyan îfade kenê. Mîsalê zimîna goşan, dirîngîna berî, şerpîn nê tewir vengî ra yê.

Teorîyê ke bingeyê ziwani vengî siruştîyan a girêdanê, her yew terefêkê ziwani rê îşaret kenê. Mîsale teorîya *Bow-Wowî* zafine vengî tebiyetî ser o vindena, teorîya *Dîng-Dongî* manaya nê vengî ser o vindena, teorîya *Poooh-Pooohî* hestanê însanî ser o vindena, teorîya *Yo-he-hoyî* vengî hereketanê edeleyanê însanî ser o vindena. Tîya de vengî goreyê nê teorîyan û peymanê ziwannasî ameyê kom kerdene û rêze kerdene. Çünke seke aseno nê teorî heme hetanê ziwani nêşkenê îzah bikerê. Na xebate de peymê ziwannasîya modern ameyê kar ardene.

Heme vengî siruştîyan ê kirmanckî tesbîtkerdiş karêko zehmet o û beno ke mimkun nîyo. Çünke taye vengî estê ke tena çend hebî dewan yan kesan reyde sînordar ê. Tesbîtê nê vengî zî zehmet o. Na xebate seba tesbîtkerdişê vengî siruştîyan de gamêk a. Beno ke bade na xebate, no war de hîna xebatê arêkerdişî bêrê kerdene û nê tewir vengî derbasê nuştayî bibê. Çünke eke nê tewir vengî derbasê nuştayî nêbê, derheqê fonolojî û fonetîkê kirmanckî de kes nêşkeno qerarêko baş bido. Nê tewir vengî karakterê vengî ziwani nişan danê û zaf muhîm ê. Teberê na xebate de taye vengî siruştî zî estbî ke (mîsale vengê sey gama ke heywanan vengdanê awe û werdî) nuştîşê ci ancax bi alfabeya IPA mimkun bî, nê tewir vengî nêameyê nuştene. Nê vengê ke nêameyê nuştene zî goreyê mintiqayan bedilîyênê.

4. ÇIMEYÎ

Adabeyi, F. (2005). *Estanikanê Sêwregî ra*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.

Ayyıldız, Zülfükar, Hersê Zerrî, Elif Matbaası, Şanlıurfa 2014.

Ballıkaya, H. (2010). *Dêvo Kor Estanikanê Gimgimî ra*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.

Bayraktar, N. (2014). *Dilbilim*, Ankara: Nobel Yayın.

Canşad, F. (2007). *Xafilbela*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.

Çağlayan, H. (2003). *38 ra Jü Pelg (Tertelê Dêrsimî)*, İstanbul: Vejîyayîşê Tiji.

Çağlayan, H. (2017a), *Ema Lenge (Esq u Dez)*, İstanbul: Belge Yayınları.

Çağlayan, Hüseyin (2017b). *Hekate Kilmî (Zazaca Kısa Öyküler)*, Tunceli: Kalan Yayınları.

Çelker, X. (2005). *Welat ra Şanikê Şani*, İstanbul: Vejîyayîşê Tiji.

Çem, M. (2007). *Gula Çemê Pêre*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.

- Çiçek, A. A. (2012). *Saye Marû Estanikanê Xinis û Tekmanî ra*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Çiçek, M. (2014). *Mêşa Dengize Estanikanê Gingimî ra*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Doğan, D. (2014). *Huyayîş Karode Şorişgêrane yo*, Dîyarbekir: Weşanxaneyê Roşnayî.
- Ergun, F. (2010). *Diz a Sêregi*, İstanbul: Weşanên Arya.
- Ergun, F. (2013). *No Fin do Bibo*, İstanbul: Weşanên Arya.
- Grûba Xebate ya Vateyî (2005). *Rastnuştîşê Kirmanckî (Kirmanckî)*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Grûba Xebate ya Vateyî (2009). *Ferhengê Kirmanckî -Tirkî*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Grûba Xebate ya Vateyî (2011). *Ferhengê Tirkî-Kirmanckî*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî..
- Grûba Xebate ya Vateyî (2013). *Ferheng/Sözlük Türkçe-Kirmanca/Kirmanckî-Tirkî*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Grûba Xebate ya Vateyî (2016). *Ferhengê Kirmanckî (Kirmanckî)- Tirkî Kirmanca (Zazaca)- Türkçe Sözlük*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Grûba Xebate ya Vateyî (2016). *Ferhengê Kirmancki (Kirmanckî)-Tirkî*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Guntaş Aldatmaz, N. (2013). *Sanikanê Mamekîye ra*, Mardin Mardin: Artuklu Üniversitesi Türkiye'de Yaşayan Diller Enstitüsü Yayınları.
- Guntaş Aldatmaz, N. (2014). *Folklorê Kirmancan Ser o*, Dîyarbekir: Weşanxaneyê Roşna.
- Hayig, R. (2007). *Mahmeşa Vîzêr ra Ewro İstanikê Zazağan*, İstanbul: Vêjyayîşê Tiji.
- Hengirmen, M. (2009). *Dilbilgi ve Dilbilim Terimleri Sözlüğü*, Ankara: Engin Yayınevi.
- İsmail, A. (2009). *Ferhenga Dengan di Zimanê Kurdî de*, Dimeşq: Daru'z-Zeman.
- Karasu, D. (2012). *Dinya d' yo Darê Ma Rênçber Ezîz*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Kırkan, A. (2019). *Zazacanın Fonetik Açısından İncelenmesi; Kuzey, Güney ve Merkez Zazacasının Karşılaştırılması*, Basılmamış Doktora Tezi, Diyarbakır: Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Koêkorta, M. (2001). *Rueka Doy*, İstanbul: Vêjyayîşê Tiji.
- Kudaybergenov, (S). "Kırgızcada Ses Yansıması ve Biçim Yansıması Kelimeler" *Sosyal Bilimler Dergisi*, <http://docplayer.biz.tr/6550580-Kirgizcada-ses-yansimasi-ve-bicim-yansimasi-kelimeler.html>
- Kurij, S. (2014). *Arwûn û Luy Sonikî Çoligî*, İstanbul: Nûbihar.
- Kurij, S. (2014). *Deyirî Çewlîgî*, İstanbul: Nas Yayınları.
- Lezgîn, R. (2017). *Ferhengê İdyomanê Kirdkî (Kirmanckî)*, Dîyarbekir: Weşanxaneyê Roşna.
- Malmîsanij (2000). *Folklorê Ma ra Çend Nimûney*, İstanbul: Berdan Matbaacılık.
- Mîrwanî, S. (2012). *Kal Mûsênî Zeydûnû*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Say, A. (2013). *Ca yo ke Tij Ti ra Bena Vila Hikayeyî Çewlîgî*, İstanbul: Evrensel BasınYayın.
- Yaylagül, Ö. (2015). *Gösterebilim ve Dilbilim*, Ankara: Hece Yayınları.
- Zengelan, J. (2007). *Gorse*, İstanbul: Weşanxaneyê Vateyî.
- Zivingî, S. F. (2017). "Muqarenetun fi Mehakat'î-Eswafî Beyne'l-Luxeteynî El-Erebîye we'l-Kurdîyye", *The Journal of Mesopotamian Studies*, V: 2/2, Summer 2017.

EXTENDED ABSTRACT

Onomatopoeia words have an important place in all languages of the world. These sounds occur naturally. Onomatopoeia words form the basis of language. Because people begin to speak with onomatopoeia words. Language is built on these words. In this study, we examined onomatopoeia words in Kirmanckî. The aim of this study is to identify the onomatopoeia words in Kirmanckî and to form the basis for further studies. As known, onomatopoeia words have not been collected in Kirmanckî so far. Our main goal is to record and collect these words. According to some linguists, onomatopoeia words form the basis of language. In the study, these theories were analyzed. Although these theories cannot fully express the language system, these sounds are very important in the language acquisition process. In particular, children are confronted with language by means of such sounds and try themselves with these sounds. The theoretical framework of this study consists of onomatopoeia words and their use in sentences. No further analysis of these sounds was made in the study. These sounds can also be classified according to their source. As far as we get these words are many. In this study, we listed these sounds in alphabetical order. Some of these sounds are used to indicate different situations. Sometimes different sounds are used to indicate a situation. The words recorded here are written according to the suggestions of the Group Xebate Vateyî. Onomatopoeia words, as we have determined, mostly belong to animals. But people also produce many onomatopoeia words. Particularly in childhood, this kind of sounds is more and then gradually diminishes. As far as we can identify, there are many onomatopoeia words that indicate animal sounds. It is important to use these sounds in the sentence. In this study, we examined the printed books and gave examples of these books for onomatopoeia words. But there were no examples in the books for some sounds. We have also written sentences for these voices. In the study, the sentences shown in quotation marks are taken from the books and the other sentences are ours. There are many features of onomatopoeia sounds, but we did not mention these features here. In this study, approximately 300 onomatopoeia word samples are given together. These sounds may be different in other places where Zazas live. The words collected here must be regarded as an entry. Because in Kirmanckî onomatopoeia words are much more. In the conclusion part of this study, theories which accept onomatopoeia words as the basis of language were evaluated and the framework of onomatopoeia words was tried to be drawn theoretically.